

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.062.02 в Національному
авіаційному університеті
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора економічних наук, професора,
Прохорової Вікторії Володимирівни
на дисертаційну роботу Полоус Ольги Вікторівни на тему: «Методологічні
основи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу
підприємств», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних
наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

На основі вивчення дисертації, автореферату і праць, що були опубліковані за темою дисертації, встановлено наступне.

Актуальність теми дисертаційної роботи

В умовах адаптивної економіки сучасні промислові підприємства орієнтуються на необхідність трансформації механізмів використання ресурсного забезпечення виробничих процесів задля підтримання стійкого розвитку на висококонкурентних ринках. При цьому, ефективність запланованих інноваційних змін багато чому залежить саме від якості людського капіталу підприємств, вимагаючи від їх керівництва розуміння важливості інвестування в інтелектуалізацію даної складової їх діяльності. Людський капітал перестає бути виключно соціальною складовою діяльності підприємства, а приймає активну участь у його виробничому процесі в якості ресурсної складової, формуючи переваги та можливості в тактичній та стратегічній перспективах його розвитку, особливо при виході на нові ринки.

Інтелектуалізований людський капітал, сформований на основі мотиваційно-стимулювальної підтримки в комбінації із раціональною організацією фінансово-економічного забезпечення даного процесу на підприємстві є вкрай важливим фактором підтримання його конкурентоспроможності поряд із новітніми технологіями та обладнанням. Застосування технологій логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу дозволяє системно, планово та централізовано впливати на процеси формування, розподілу та розвитку людського капіталу підприємства задля забезпечення його ефективного функціонування на основах відповідності ресурсного забезпечення даного процесу рівню економічної безпеки підприємства.

*Вх № 51.06/40
01.12.2021*

З огляду на це, дисертаційна робота Полоус О.В., що присвячена удосконаленню існуючих і розробленню нових методологічних, концептуальних і методичних положень, спрямованих на логістичне управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств в умовах трансформаційних змін є своєчасною, оскільки спрямована на вирішення актуальної наукової проблеми.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими планами і темами

Дисертаційна робота виконувалася відповідно з науковими темами у рамках науково-дослідної роботи: Національного авіаційного університету, кафедри економіки повітряного транспорту за темою «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (номер державної реєстрації 0118U004287, 2018–2020 рр.); Національного авіаційного університету, кафедри маркетингу за темою «Розвиток теорії та методології інноваційних маркетингових технологій в глобальному цифровому просторі» (номер державної реєстрації 0121U113150, 2021–2023 рр.); Київського національного університету будівництва і архітектури за темою «Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (номер держреєстрації 0120U000356).

В межах даних тем автором розроблено структурну схему алгоритму інтеграції дослідницьких інституцій України до Європейського наукового простору; запропоновано підхід до розрахунку інтегрального показника цифрової конкурентоспроможності українських підприємств, індексу результативності формування людського капіталу та результативності формування інтелектуалізованого людського капіталу за регіонами України; розроблено концепцію формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; запропоновано підхід до визначення «еталонного» підприємства серед дослідженої сукупності підприємств на основі використання принципу Парето, який дозволяє визначити базу для порівняння за показниками економічної безпеки та ефективності використання людського капіталу підприємств.

Оцінка обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих автором

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, авторефератом та публікаціями дисертанта за темою дослідження, дозволяє зробити висновок, що наукові положення, висновки і рекомендації дисертації мають високий рівень

теоретико-методологічної та емпіричної обґрунтованості, вони базуються на фундаментальних положеннях сучасної економічної теорії та теорії державного регулювання економіки, глибокому статистичному та економіко-математичному аналізу процесів логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств в умовах трансформаційних змін з урахуванням особливостей нормативно-правового регулювання в даній сфері.

Достовірність наведених у дисертації науково-методологічних положень та практичних висновків підтверджується значною кількістю опрацьованих праць вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичних даних, інтернет-ресурсів тощо. Коректність посилань на літературні джерела дозволяє чітко відокремити наукові здобутки автора від напрацювань інших вчених. Джерельно-інформаційна база дослідження включає 415 найменувань.

Отримані здобувачем результати дисертаційного дослідження, сформульовані висновки та рекомендації є науково обґрунтованими і базуються на використанні сучасних методів дослідження. В роботі використано такі методи дослідження: абстрактно-логічний – для обґрунтування теоретичних основ формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємств; методи системного, теоретичного та ретроспективного аналізу – при систематизації наукових досліджень із логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства; аналізу та синтезу – для встановлення особливостей функціонування об'єкта дослідження та виокремлення його складових; економічного та статистичного аналізу – при виявленні та узагальненні сучасних тенденцій та економічних проблем інтелектуалізації людського капіталу підприємств в Україні; систематики – для визначення інтегральних фундаментальних та опортуністичних показників за досліджуваними підприємствами; кластеризації (із попереднім використанням принципу Парето) – для об'єднання підприємств в кластери за рівнем економічної безпеки та ефективністю використання людського капіталу в рамках оцінювання забезпечення інтелектуалізації людського капіталу; екстраполяції – для формування модернізаційної візії щодо логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств; графічний – для візуального представлення результатів проведеного дослідження. Використання дисертанткою зазначених наукових методів підтверджує ґрунтовність отриманих нею наукових результатів.

Одержані наукові результати дисертації знайшли застосування у практичній діяльності Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Державної митної служби України (довідка №7.18-1/7.18-01/14/147 від 03.03.2021); Департаменту промисловості та розвитку підприємництва Київської міської державної адміністрації (довідка №052-3048

від 29.04.2021); Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (УКРПАТЕНТ) (довідка №13.04.01/112 від 15.04.2021); ПАТ «Криворізький залізнорудний комбінат» (ПАТ «КРИВБАСЗАЛІЗРУДКОМ»); АТ «Сумський завод насосного та енергетичного машинобудування «Насосенергомаш» (довідка №32.1-37/0105071 від 28.07.2021).

Достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджує їх апробація на 26 науково-практичних конференціях різних рівнів, симпозиумах, круглих столах, а також практичним використанням в Національному авіаційному університеті (довідка № 11.01.01/0101 від 20.01.2021 р.).

Завершена логіка проведеного наукового дослідження, значна кількість опрацьованих інформаційних джерел, актуальна методика та широка апробація дають підстави стверджувати, що сформульовані у дисертаційній роботі Полоус О.В. наукові положення, висновки та рекомендації мають вагоме теоретико-методичне та практичне обґрунтування.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження

Зі змісту дисертації, опублікованих автором наукових праць та автореферату дисертаційної роботи Полоус О.В. можливо зробити висновок, що основні наукові положення, висновки і пропозиції сформовані автором самостійно, відображають особистий внесок дисертанта та характеризуються науковою новизною, яка, у формулюванні автора, полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних і методологічних основ логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств, у розробленні науково-практичних рекомендацій прикладного спрямування в умовах трансформаційних змін.

Серед найбільш вагомих результатів дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, слід відзначити наступні:

- сформовано методологічний підхід до управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (стор. 102-111 рукопису), який базується як на засадах еволюції сутності інтелектуалізації економічної діяльності в інтелектуально-інфраструктурному середовищі в межах сучасних вимог до економічної безпеки підприємства, що передбачають виділення та обґрунтування системоутворюючих безпекових факторів, що дозволяють досягати загальної мети функціонування підприємства через організацію єдності окремих системно-ресурсних елементів в процесі інтелектуалізації людського капіталу підприємства, так і на сформульованих методологічних положеннях формування інформаційно-безпекового простору, що в

подальшому обумовлюють ефективність функціонування всієї його економічної системи в умовах інтенсифікації інноваційних змін;

- розроблено методологічні засади формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що передбачають застосування логістичної концепції при управлінні інтелектуалізацією людського капіталу, які запропоновано позиціонувати на перетині ключових наукових управлінських напрямків (комбінують в собі управління кадровими потоками в рамках кадрової логістики, застосування інноваційних управлінських підходів при формуванні та розвитку людського капіталу підприємства та системного підходу до дослідження економічної безпеки, яка формує основи для проведення інтелектуалізаційних процесів на конкретному підприємстві), що, в свою чергу, дозволяє досягати ефекту синергетичності, моделювання перенесення елементів теорій інтелектуалізаційних змін та логістичного управління в діяльність досліджених підприємств (стор. 114-131 рукопису);

- модель формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, яка, на відміну від існуючих, включає поетапний алгоритм формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства, в якому передбачено змістовне наповнення визначених етапів його формування задля генерування відповідних вигод (як матеріальних, так і нематеріальних) та задоволення потреб ключових інвесторів (індивідів, груп, підприємств, секторів економіки та держави в цілому) шляхом нарощення знань універсального характеру та специфічних знанневих ресурсів в межах підприємства, які створюють передумови для більш ефективного та прогресивного використання людського капіталу підприємства (стор. 69-74 рукопису);

- теоретико-методологічний підхід до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, який, на відміну від існуючих, сфокусований на розроблені заходів щодо ліквідації відхилень від обґрунтованих нормативних показників на основі використання ситуаційного підходу щодо розробки напрямів підвищення ефективності інтелектуалізації людського капіталу, які включають заходи щодо створення та вдосконалення стратегії інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, модернізації структури управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, підвищення умотивованості та результативності персоналу, підвищення ефективності професійного навчання персоналу та підвищення ефективності функціонування структурного підрозділу з управління людським капіталом підприємства (стор. 162-182 рукопису);

- категоріальний базис в сфері інтелектуалізації людського капіталу підприємства через уточнення визначення інтелектуалізації як виду

економічної діяльності та систему забезпечення логістичної взаємодії інтелектуальних елементів створення інноваційного продукту, яка, на відміну від існуючого теоретичного інструментарію, передбачає впровадження в науковий обіг таких понять як «інтелектуальний дохід», «інтелектуальний прибуток» та «інтелектуальна рента», які в повній мірі здатні охарактеризувати кінцевий результат від оновлення та використання людського капіталу у виробничому процесі та деталізувати розуміння важливості інтелектуалізації людського капіталу підприємства поряд із уточненням об'єкта і предмета теорії управління людським капіталом (стор. 40-56 рукопису);

- науково-практичний підхід до діагностики економічної безпеки підприємств в контексті забезпечення інтелектуалізації людського капіталу, який, на основі структуризації відповідних показників, сприяє ідентифікації загроз економічній безпеці підприємств та визначенню деструктивних факторів, які здійснюють негативний вплив на їх розвиток, що дозволило провести кластеризацію підприємств та за визначеними кластерами розробити заходи щодо вдосконалення управлінських впливів на матеріальні потоки задля оптимізації логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу (стор. 300-317 рукопису).

Повнота висвітлення і викладення сформульованих у дисертаційній роботі положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором працях та авторефераті

Результати дисертаційної роботи достатньо повно відображено у 54 наукових працях, серед яких: 8 статей у колективних монографіях; 15 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до наукометричних баз даних; 2 статті у зарубіжних виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 3 статті у зарубіжних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних (Scopus/Web of Science); 26 праць апробаційного характеру.

Методологічні, теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи пройшли апробацію та одержали схвалення на міжнародних науково-практичних конференціях, симпозіумах, круглих столах, зокрема: «Інформаційні технології, системний аналіз і моделювання соціоекологоекономічних систем» (Київ, 2017), «Наукові економічні дослідження: теорії та пропозиції» (Запоріжжя, 2017), «Політ. Сучасні проблеми науки» (Київ, 2017), «Економічні перспективи підприємництва в Україні» (Ірпінь, 2017), «Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці» (Київ, 2017), «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (Луцьк, 2017), «Оподаткування та економічна

безпека держави в епоху діджиталізації» (Ірпінь, 2018), «Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України» (Ірпінь, 2018), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2018), «Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах» (Київ, 2018), «The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility» (Lisbon, 2018), Восьмий Всесвітній конгрес «Авіація у XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології». Секція 11. Economics and Management in Aviation (Київ, 2018), «Сучасні проблеми економіки» (Київ, 2018), «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці» (Київ, 2018), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2019), «Finance: theory and practice» (Київ, 2019), «Наука та інновації - 2019: теорія, методологія та практика» (Запоріжжя, 2019), «Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології» (Київ, 2020), «Polit. Challenges of science today. economics and business administration in aviation» (Київ, 2020), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2020), «Інноваційні стратегії та моделі економічних трансформацій в умовах євроінтеграційних викликів» (Софія, 2020), The Ninth World Congress «AVIATION IN THE XXI-st CENTURY» (Київ, 2020), «Economic and business administration development: scientific currencies and solutions» (Київ, 2020), Polit. Callanges of science today (Київ, 2021), «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (Київ, 2021), «Глобальний маркетинг: аналіз і виклики сучасності» (Київ, 2021).

Наукові публікації повною мірою відображають основні результати дисертаційної роботи.

Оцінка ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації

Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам, у повній мірі відображає сутність і зміст дисертації, наявною є ідентичність основних наукових положень і наукового внеску автора. Наукові положення, висновки і рекомендації щодо можливостей практичного використання отриманих результатів, які представлені дисертантом в авторефераті, належним чином розкриті, деталізовані та обґрунтовані у самій роботі.

Тобто, є всі підстави стверджувати, що Полоус Ольга Вікторівна виконала всі вимоги щодо кількості та обсягу публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Зауваження до окремих положень дисертаційної роботи

Поряд з позитивною оцінкою результатів дослідження і визнанням високої наукової та практичної цінності дисертаційної роботи Полоус О.В., належного рівня її наукової новизни, вважаємо, що ряд положень представлених у роботі потребують подальшого обґрунтування або мають дискусійний характер, що може слугувати підставою для наукової дискусії:

1. В роботі автор в рамках дослідження процесів, передумов та протиріччя формування інтелектуалізованого людського капіталу підприємства (с. 79-82) підкреслює, що технічний прогрес визначається запасом людського капіталу, що, в свою чергу, зумовлює зростання економіки шляхом використання новітніх технологій, створених із залученням людського капіталу і це є правильним, але не зовсім зрозуміло, які саме технологічно-інноваційні зрушення автор має на увазі та в який спосіб має реалізовуватися управління інтелектуалізацією людського капіталу при них.

2. За результатами проведених ґрунтовних досліджень автором розроблено теоретико-методологічний підхід до визначення ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства (стор. 169-182). Автором доведено, необхідність врахування стратегії діяльності конкретного підприємства та умов реалізації його людського капіталу, що дозволяє сформулювати ціль аналізу, визначає його вид та склад оціночних параметрів з метою формалізації аналізу та його практичного використання, однак було б доцільним уточнити, які саме показники обґрунтовані та як саме досягаються кінцеві цілі логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства.

3. Для здійснення (с. 151-156, рис. 2.9) логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства автором запропоновано функціонально-структурну модель логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що дозволяє підприємствам будь-якого розміру, організаційно-правової форми та сектору діяльності використовувати логістичну концепцію при управлінні інтелектуалізацією людського капіталу, при цьому було б доцільним уточнити, які саме управлінські заходи доцільно використати задля оптимізації використання технології логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу за різних рівнів економічного розвитку підприємств.

4. В сфері інтелектуалізації існує необхідність підвищення цифрової та інноваційної культури наявного людського капіталу підприємств та формування цифрових компетентностей (с. 220-226) та, як запропоновано автором, визначення інтегрального показника цифрової конкурентоспроможності українських підприємств. Проте, автор не уточнює,

які саме аспекти цифрової конкурентоспроможності мають принциповий характер для українських підприємств і як їх необхідно використовувати керівництву для прийняття рішення.

5. Автором запропоноване позиціонування регіонів України за результативністю формування людського капіталу університетською системою освіти (с. 244-250) і виокремлено стратегічні орієнтири основою яких є необхідність посилення підготовки науковців та дослідників, які формують основу інноваційної економіки держави, втім, додаткової конкретизації потребують інтереси учасників при реалізації стратегічних напрямів розвитку освітньої системи держави задля інтелектуалізації людського капіталу підприємств.

6. У параграфі 3.4 автором проведена масштабна робота по обґрунтуванню імплементації міжнародних підходів до інтелектуалізації людського капіталу підприємств в епоху неоіндустріальних трансформацій, запропонована структурна схема алгоритму інтеграції дослідницьких інституцій України до Європейського наукового простору (рис. 3.29), однак було б доцільно розширити подану інформацію даними щодо місця логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу в межах запропонованих заходів.

7. В параграфі 4.1 дисертаційної роботи для підвищення результативності організаційно-економічного забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств авторка запропонувала концептуальний підхід до забезпечення інтелектуалізації людського капіталу підприємств. Доцільно було б імплементувати в його структуру складові оптимізації управління кадровими бізнес-процесами підприємства, які направлені на подолати не тільки внутрішніх організаційних супротивів, а й на прискорення налагодження взаємодії між зовнішніми учасниками процесів інтелектуалізації людського капіталу підприємства.

8. В дисертації авторкою розроблено (с. 359-372) концепцію формування системи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, яка розглядає процеси забезпечення ефективності проведення інтелектуалізації людського капіталу підприємства на стратегічному та тактичному рівні у формі багатоаспектного процесу та логічним продовженням якої є контролінг ефективності логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємства, що безумовно підтверджує широкий науковий діапазон дисертантки, але з нашої точки зору, практична значущість використання запропонованої концепції, доцільно було б доповнити розробкою стратегічних сценаріїв взаємного доповнення управління інтелектуалізацією

людського капіталу підприємства і політики забезпечення його економічної безпеки на підставі використання логістичної концепції.

Проте, варто наголосити, що вказані недоліки і наведені зауваження в основному вказують на дискусійні моменти або мають рекомендаційний характер й не є суттєвими, та не заперечують загальну позитивну оцінку дисертації Полоус О.В. як ґрунтового дослідження, що містить наукову новизну та має теоретико-методичну та практичну цінність.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел. Назва дисертації відбиває її змісту, що у свою чергу свідчить про досягнення сформульованої мети, та вирішення поставлених автором завдань дослідження. Робота вдало ілюстрована таблицями, схемами, діаграмами, графіками, викладена лаконічною науковою мовою. За кожним розділом дисертаційної роботи і за роботою в цілому зроблено ґрунтовні висновки, одержані автором особисто. Оформлення і зміст дисертаційної роботи відповідають вимогам що висуваються до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Загальний обсяг роботи становить 619 сторінок, основний зміст роботи викладено на 383 сторінках. Робота містить 48 таблиць, 81 рисунок, 17 додатків. Список використаних джерел нараховує 415 найменувань.

Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій автора у дисертаційній роботі та відповідає встановленим вимогам.

Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН України

Дисертаційна робота Полоус О.В. на тему «Методологічні основи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств» є актуальним, самостійно виконаним та завершеним науковим дослідженням. Отримані результати та висновки належно обґрунтовані, містять наукову новизну, мають теоретичне та практичне значення. Автором запропоноване нове розв'язання важливої наукової проблеми, що виявляється в обґрунтуванні теоретико-методичних і методологічних основ логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств, у розробленні науково-

практичних рекомендацій прикладного спрямування в умовах трансформаційних змін. Автореферат відображає основні положення роботи. Зміст дисертації та автореферату відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Основні наукові результати достатньо повно відображені у публікаціях.

Зазначене засвідчує, що за змістом, актуальністю, оформленням, підходами до вирішення наукових проблем, теоретичним та прикладним значенням отриманих результатів дисертаційна робота на тему «Методологічні основи логістичного управління інтелектуалізацією людського капіталу підприємств» відповідає вимогам п. 9, п. 10, п. 12, п. 13, п. 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами і доповненнями), а її авторка, Полоус Ольга Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри економіки та
менеджменту Української інженерно-
педагогічної академії
МОН України,
доктор економічних наук, професор

Вікторія ПРОХОРОВА